

У Румунії інтереси власників агроосель представляє AN-TREC – Національна асоціація зеленого, екологічного і культурного туризму. Зелений туризм у цій країні розвивається в Південних Карпатах і орієнтується на такі ж переваги, що й Україна, – на збереження природного середовища й етнокультурних традицій.

З усіх закордонних країн для України найбільше значення має досвід, набутий безпосереднім західним сусідом – Польщею.

Польське законодавство чітко розмежує основні поняття та принципи ведення зеленого туризму від інших видів туристичних послуг, що надаються у сільській місцевості, проте законодавчо віднесені до підприємницької діяльності. Прибутки селянських господарств за послуги не підлягають обкладанню податком на додану вартість. Крім того, законодавство передбачає також звільнення доходів від оподаткування, що отримані завдяки наданню послуг агротуристам. З 1997 року Польська федерація зеленого туризму «Гостинні господарства» запровадила нові засади класифікації та категоризації об'єктів. Завдяки цій категоризації власники почали пристосовуватись до поставлених вимог і зросла якість запропонованих послуг [7, с. 69].

Висновки

Наукова новизна отриманих результатів полягає у визначенні комплексу проблем, властивих зеленому туризму, що є досить специфічною та мало досліджуваною в цій галузі.

У статті показано, що, аналізуючи проблеми зеленого туризму в державі, можна внести рекомендації щодо створення правових, організаційно-економічних передумов з метою ефективного розвитку туристичної галузі.

Для забезпечення розвитку зеленого туризму в Україні і наближення його до стандартів ЄС вбачається доцільним:

- упорядкувати нормативно-правову базу прийняттям Верховною Радою закону прямої дії «Про сільський зелений туризм» та постанови Кабінету Міністрів з питань стандартизації його діяльності;
- розробити регіональні програми та проекти розвитку сільського, зеленого та екологічного туризму на території країни;

– створити інфраструктури державної фінансово-кредитної підтримки розвитку зеленого туризму;

– фінансувати та створювати проекти розвитку зеленого туризму, які підтримують принципи збереження біотичного, ландшафтного, етнокультурного та екологічного різноманіття та сприяють росту зайнятості сільських громад.

Теоретичне та практичне значення дослідницької роботи полягає в дослідженні ролі і місця зеленого туризму в розвитку національної туристичної галузі, визначення першочергових нормативно-правових та організаційних заходів щодо забезпечення розвитку зеленого туризму, а також проаналізовано зарубіжний досвід управління розвитком зеленого туризму.

Подальші дослідження доцільно спрямувати на удосконалення механізму державного регулювання розвитку зеленого туризму.

Список використаних джерел

1. Про туризм: Закон України від 15.09.95 №324/95-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1995. – №31. – С. 241.
2. Про особисте селянське господарство: Закон України від 15.05.2003 №742-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – №29. – С. 232.
3. Про затвердження державної цільової програми розвитку українського села на період до 2015 року: Постанова Кабінету Міністрів України від 19.09.2007 №1158 // Офіційний вісник України. – 2007. – №73.
4. Дишлюк Н.І. Туризм як складова управління комплексним розвитком сільських територій // Проблеми удосконалення управління в сучасних умовах: Зб. наук. пр. ПДАТУ – Вип. 16 (т. 3). – 2008. – С. 63–67., с. 64.
5. Європейський банк реконструкції та розвитку [Електрон. ресурс]. – <http://www.ebrd.com/>
6. Папирян Г.А. Экономика туризма [Учебное пособие] / Г.А. Папирян – М: Финансы и статистика, 2000. – 208 с.
7. Рутинський М.Й., Зінько Ю.В. Сільський туризм [Навч. посібник] / М.Й. Рутинський – К.: Знання, 2006. – 271 с.
8. Соціально-економічні проблеми управління розвитком регіонів в умовах трансформації економіки: [Зб. наукових праць] НАН України / Ін-т регіональних досліджень. – Львів, 2007. – С. 64–72.

Т.М. СЕМЕНЕНКО,
аспірантка, Київський національний економічний університет ім. Вадима Гетьмана

Транснаціональні корпорації в конкурентному бізнес-середовищі

У статті розглянута сутність транснаціональних корпорацій, особливості їхньої діяльності в сучасних умовах господарювання. Охарактеризовано основні переваги, які мають транснаціональні корпорації порівняно з іншими формами економічного господарювання.

Ключові слова: транснаціональна корпорація, фінансова стабільність, банкрутство, конкурентні переваги.

В статье рассмотрена суть транснациональных корпораций, особенности их деятельности в современных условиях хозяйствования. Охарактеризованы основные

ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ГАЛУЗЕЙ ТА ВИДІВ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

преимущества, которые имеют транснациональные корпорации по сравнению с другими формами экономического хозяйствования.

Ключевые слова: транснациональная корпорация, финансовая стабильность, банкротство, конкурентные преимущества.

The article discusses the essence of transnational corporations, the main features of their activity in the current economic conditions. Also the main benefits that multinationals have compared with other forms of economic management are described.

Keywords: multinational corporations, financial stability, bankruptcy, competitive advantage.

Постановка проблеми. Протягом кількох останніх десятиліть процес розвитку світової економіки проходив в умовах подальшого поглиблення інтернаціоналізації та глобалізації всіх аспектів господарської діяльності. Головними суб'єктами вище зазначених процесів світової економіки є транснаціональні компанії (ТНК). Саме ТНК відіграють провідну роль у розвитку світогосподарських зв'язків шляхом реалізації глобальних стратегій, які об'єднують національні, регіональні та світові ринки. Розвиток глобалізації, своєю чергою, призвів до зміни характеру і складності функціонування ТНК – їх діяльність безпосередньо пов'язана з глобальним характером операцій, широким застосуванням інформаційних технологій, турбулентним зовнішнім середовищем, посиленням конкуренції між ТНК розвинених країн і економік, що розвиваються та ін.

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. Феномен ТНК, економічний механізм їхнього функціонування, пріоритети та проблеми розвитку в умовах глобалізації економіки досліджено у низці праць зарубіжних і вітчизняних науковців, таких як Р. Робінзон, С. Кіндлбергер, Х. Перлму-

тер, Ф. Рут, С. Хірш, Т. Ангмон, Т.Я. Білоус, В.А. Білошапка, В. Рокоча, В. Плотніков, В. Новицький, Л. Руденко та ін.

Мета статті. Враховуючи вище зазначене, основними завданням статті є розгляд засад функціонування ТНК, особливостей їх розвитку, які склалися під впливом сучасних умов господарювання.

Виклад основного матеріалу. Концептуальні підходи до вивчення різних аспектів діяльності ТНК сформувались в 60–ті роки ХХ ст., автори яких намагалися пояснити феномен транснаціональної корпорації, особливості його розвитку та впливу на різні сфери міжнародних економічних відносин.

Через складність та багатоаспектність досліджуваного явища, єдиного поняття транснаціональної корпорації не існує. Однак, найчастіше використовується трактування сутності ТНК ООН (United Nations Conference on Trade and Development – UNCTAD). Згідно з визначенням до транснаціональних корпорацій відносять підприємства, що здійснюють міжнародні операції в двох і більше країнах та здійснюють управління своїми підрозділами з одного або кількох центрів. При цьому головною умовою віднесення корпорації до транснаціональної вважається перенесення її діяльності (виробничої, збутової, фінансової) за межі національних кордонів [1].

За останні тридцять років кількість ТНК збільшилася у дев'ять разів (у 1970 році було зареєстровано 7 тис. таких фірм, у 1976 році їхня кількість становила 11 тис. із 86 тис. зарубіжних філій, а у 1990 році – 24 тис. ТНК). У середині 90-х років функціонувало 40 тис. таких корпорацій, які контролювали за межами своїх країн до 250 тис. дочірніх компаній. Останні офіційні дані щодо кількості ТНК у світі опубліковані у Звіті про світові інвестиції ЮНТАД за 2010 рік – у світі налічується 82 тис. транснаціональних корпорацій та їх 810 тис. зарубіжних підрозділів (рис. 1) [20]. Варто зазначити, що має місце тенденція зростання чисельності працівників, яка становила в

Рисунок 1. Динаміка кількості ТНК у світі

2011 році 69 млн. Сумарні обсяги продажів становили \$28 трлн., було створено \$7 трлн. доданої вартості [2, 3].

Більшість найбільших світових корпорацій базуються в США, країнах Євросоюзу і Японії, але традиційні компанії-лідери поступово здають свої позиції, в ряді галузей швидко зростає роль транснаціональних компаній з Китаю, Індії, Бразилії, Росії, Республіки Корея і ряду країн, що розвиваються. Дана тенденція супроводжується ускладненням відносин національних держав і ТНК.

Фактична влада ТНК у багатьох випадках не обмежується виключно економічними параметрами впливу на ринок, найбільші корпорації починають відігравати ще й важливу роль у геополітичних процесах, спираючись саме на свою економічну могутність, адже досить часто річні обсяги доданої вартості найбільших ТНК можна порівняти з показником ВВП окремих країн. Наприклад, у 2012 році додана вартість російського «Газпрому» становила \$44,5 млрд. майже тої ж речі річному ВВП Тунісу, який становив у 2012 році \$44,7 млрд., а відповідний показник найбільшої нафтової компанії у світі «Ексон Мобіл», склавши понад \$41 млрд., наблизився до обсягу ВВП таких країн, як Литва, Кенія, Ліван (\$42,1, \$41,8 та \$41,7 млрд. відповідно) [4, 5].

Головна особливість нового етапу розвитку ТНК полягає в поступовій трансформації їх в глобально функціонуючі компанії, що намагаються подолати зростаючу ступінь невизначеності і турбулентний характер міжнародного підприємницької діяльності. На межі XX–XXI ст. відбулися певні технологічні зміни та організаційні нововведення в діяльності ТНК. Вони стають менш громіздкими, більш гнучкими і маневреними.

Неможливо не відмітити зв'язок між стабільністю діяльності ТНК, життєвим циклом товару і життєвим циклом самої корпорації. Функціонування ТНК також носить циклічний характер й переживає свої фази підйому, зростання, зрілості, зниження і занепаду.

Завдяки використанню переваг глобального масштабу діяльності забезпечується стійкість ТНК до кризових явищ світової економіки і національній економіці (приймаючої країни або країни базування). Своєю чергою, під стійкістю ТНК слід розуміти довгострокове досягнення стабільного результату діяльності (відсутність різких коливань показників прибутковості, рентабельності тощо) [6, с. 70].

Розглянемо більш детально методи і технології, за допомогою яких корпорація в процесі транснаціоналізації своєї діяльності може досягти більш високої стійкості в порівнянні з іншими формами економічного господарювання (національні корпоративні утворення). До них слід віднести диверсифікацію виробництва, економію на масштабах, інструменти оптимізації фінансової діяльності та мобільність капіталу.

Диверсифікація виробництва. В результаті диверсифікації дочірні підрозділи ТНК піддаються спаду різною мірою у зв'язку з неоднаковим впливом кризи на галузі їх функціонування в різних країнах. Диверсифікація проводиться не тільки за країновою ознакою, а й за видами продукції, що

випускається, що також покращує результати реалізації антикризової стратегії.

Економія на масштабах. Дана перевага досягається, коли в ТНК входять підприємства, на яких витрати на одиницю продукції менше, ніж у конкурентів, що розташовують меншими потужностями виробництва. Але це не означає автоматично, що більш великі виробники з неминуче мають менші витрати. в результаті об'єднання в рамках однієї корпорації декількох різних видів виробництва досягається суттєве скорочення витрат. Її джерелом може бути використання одного і того ж ресурсу або однієї і тієї ж технології одночасно в декількох виробничих процесах.

Інструменти оптимізації фінансової діяльності. Третьою особливістю ефективності ТНК умовах кризи є використання спеціальних інструментів оптимізації фінансової діяльності. Розглянемо деякі з них. Насамперед, це наявність механізмів трансфертних цін. Практика трансфертного ціноутворення при торгівлі між філіями ТНК в різних країнах – найбільш поширена методика. При виникненні загрози стійкості ТНК вони вдаються до використання так званих прихованих методів перерозподілу кредитно-фінансових ресурсів, які являють собою як обмін товарами (послугами) між відділеннями корпорації. Суть даної операції полягає в тому, що корпорація сама продає товар, і сама ж його купує, в результаті чого відбувається просто зустрічне переміщення товарів (послуг) і платежів за між підрозділами ТНК. І товар, і грошові ресурси залишаються у власності компанії.

Слід згадати також про механізм внутрішньокорпоративного кредитування. Це означає, що у будь-який момент часу певні філії ТНК можуть перебувати в країнах, де підвищується обмінний курс національної валюти і виступати в якості так званих кредиторів, які вкладають кошти в загальну масу фінансових ресурсів корпорації. Таким чином транснаціональна корпорація може отримувати вигоду з відмінностей у відсоткових ставках і рівнях інфляції країн базування підрозділів ТНК і материнської компанії.

Мобільність капіталу. Міжнародні комерційні операції дозволяють покривати збитки підрозділів корпорації в одних країнах прибутком підрозділів в інших. Таким чином, завдяки прибутку, отриманого одними зарубіжними підрозділами, ТНК можуть мінімізувати збитки, які несуть інші або материнська компанія в країні базування і максимізувати фінансовий результат всієї компанії. Мобільність капіталу являє собою використання при фінансуванні масштабних операцій внутрішньофірмових грошових потоків (прибутку від операційної діяльності, дивідендів, роялті, ліцензійних платежів, амортизації) і різних зовнішніх джерел, серед яких варто відзначити доходи від розміщення акцій на фондових ринках, синдіковані кредити (в тому числі в так званих євровалютах), корпоративні облигації. Компанії та інвестиційні банки постійно розробляють нові інструменти, такі як кредитні та валютні свопи, спрямовані на зниження вартості запозичення і валютних ризиків для своїх клієнтів.

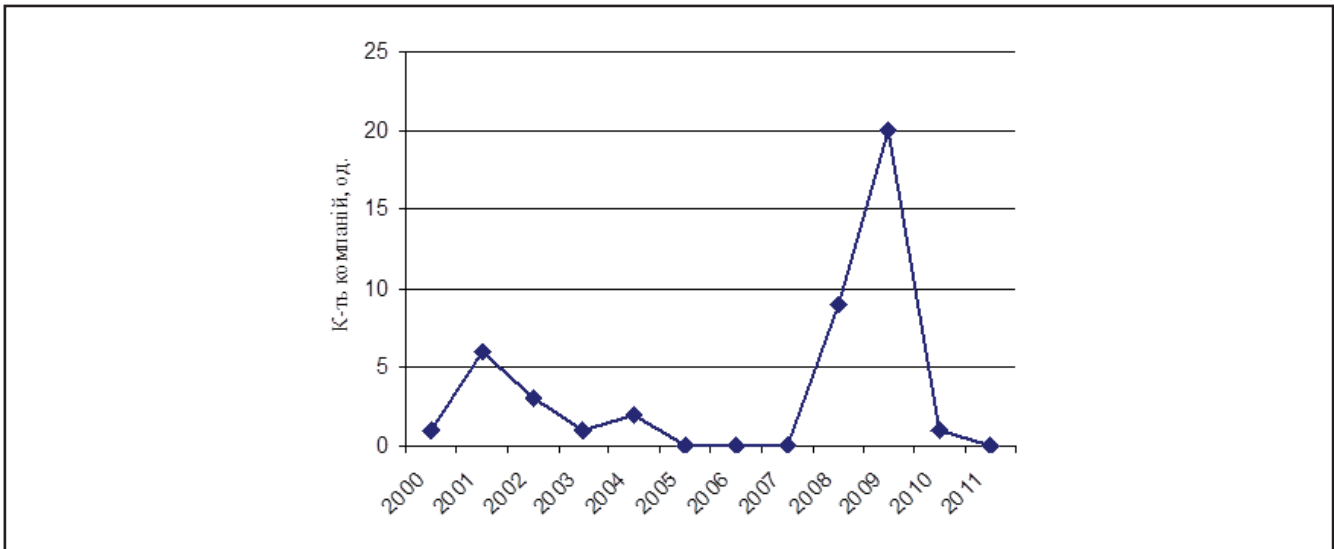

Рисунок 2. Динаміка кількості збанкрутих транснаціональних корпорацій протягом 2000–2011 років

Розроблено автором на основі джерел [6;7]

Світова фінансово-економічна криза виявила зміну характеру конкуренції та механізму функціонування ринку у постіндустріальній економіці, приводячи до банкрутства, перерозподілу часток ринку і прискореного скорочення менш успішних компаній багатьох галузей, виявив проблеми фінансової стійкості низки найбільших міжнародних компаній. Гострота конкуренції під час кризи загострюється, які мали проблеми ТНК розоряються або поглинаються конкурентами.

При аналізі статистичних даних, було визначено динаміку банкрутства транснаціональних корпорацій. Протягом останніх десятиліть (з 1992 по 2010 рік) було зафіксовано понад 65 випадків транснаціонального банкрутства. Пік припадає на 2008–2009, протягом цього періоду в стані неспроможності опинилися 29 транснаціональних корпорацій. Ще один піковий період, проте значно нижчий за 2008–2009 роки, припав на 2001 рік, коли збанкрутувало 6 великих ТНК. Не в останню чергу цьому посприяла низка криз, які відбулися у країнах Латинської Америки за ланцюговою реакцією, починаючи з економічної кризи Аргентини, яка розпочалася у 1999 році.

Аналізуючи період від початку XXI ст. до 2010 року, можемо зазначити, що тут відбулися найбільш гучні судові процедури визнання банкрутами таких компаній: Enron Corporation, Polaroid Corporation (2001); Arthur Andersen, Swissair (2002); Parmalat (2003), Lehman Brothers (2008), кількість фактів банкрутств великих транснаціональних корпорацій продовжила зростати: серед інших банкрутами були визнані ТНК CIT-Group, Karmann, Lyondell Basell, Nortel Networks, The Reader's Digest Association. У 2010 році акцентувати увагу можна на одному значному факті банкрутства ТНК: Uno Restaurant Holdings Corp. У дуже складній ситуації опинилися найбільші американські автомобілебудівні компанії. Так, виробники автомобілів General Motors і Chrysler не змогли вирішити проблеми з ліквідністю без активної підтримки держави.

Питання про необхідність формування системи показників фінансової спроможності, фінансового здоров'я та ефектив-

ності діяльності міжнародних компаній в даний момент актуальне як ніколи. Оцінки ефективності роботи організацій в індустріальний період ґрунтувалися переважно на фінансових показниках, що розраховуються за даними бухгалтерської звітності, відповідним принципам системи «витрати – випуск». В умовах глобалізації та бурхливого розвитку інформаційної економіки бухгалтерські звіти вже не забезпечують достатню і повну інформацію про динаміку ефективності компанії, її реальне фінансове становище і особливо фінансові перспективи. Тому в поєднанні з елементами фінансової діагностики провідні ТНК світу застосовують ряд технологій менеджменту:

- аналіз акціонерної вартості (Shareholder value analysis) дозволяє на основі вивчення дисконтованого грошового потоку, доданої економічної вартості, ROA та ROI виміряти здатність компанії або підрозділу отримувати доходи, що перевищують вартість залученого капіталу;
- концепція управління вартістю (Value based management – VBM), відповідно до якої найважливішим показником в системі цілей управління компанією є її вартість. Ключовими факторами вартості визнаються фінансово-економічні показники, які забезпечують отримання прибутку

Висновки

Отже, під стійкістю ТНК розуміється довгострокове досягнення стабільного результату діяльності (відсутність різких коливань показників прибутковості, рентабельності та ін.). Завдяки використанню переваг глобального масштабу діяльності забезпечується економічна ефективність ТНК до кризових явищ у світовій економіці і національній економіці (приймаючої країни або країни базування), підвищується конкурентоспроможність у глобальному економічному середовищі. Однак статистика діяльності ТНК за останні десятиліття свідчить, що явище настання неспроможності притаманне і їм, особливо в період світових фінансово-економічних криз. Що, в свою чергу сприяло розширенню арсе-

налу інструментів діагностики у фінансовому управлінні за рахунок нових сучасних методик.

Список використаних джерел

1. Матеріали офіційного сайту United Nations Conference on Trade and Development, UNCTAD // www.unctad.org
2. Звіт про світові інвестиції за 2011 (World Investment Report 2011 – Режим доступу: www.unctad.org/fdistatistics)
3. Звіт про світові інвестиції за 2012 (World Investment Report 2012 – Режим доступу: www.unctad.org/fdistatistics)
4. Global 500. Матеріали сайту Fortune Magazine – Режим доступу: http://money.cnn.com/magazines/fortune/global500/2012/full_list/index.html

5. World Economic and Financial Surveys. Матеріали сайту Міжнародного валютного фонду. – Режим доступу: <http://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2012/02/weodata/download.aspx>

6. Кондратьев Н.И. Особенности эффективности транснациональных корпораций в условиях финансового кризиса // Вестник Челябинского государственного университета. – Вып. 28. – 2010. – С. 70–76.

7. List of business failures // Матеріали сайту Wikipedia http://en.wikipedia.org/wiki/List_of_business_failures

8. Jeffrey D. Uno Restaurant files bankruptcy plan, plans offering (update 1) // Bloomberg Businessweek. – 16.03.2010.

9. <http://www.businessweek.com/news/2010-03-16/uno-restaurant-files-bankruptcy-plan-plans-offering-update1.html>

Д.К. УЛЬЯНОВА,
аспірантка, Київський національний університет ім. Тараса Шевченка

Облік природоохоронної діяльності: забезпечення надійною інформацією потреб користувачів

У статті висвітлюється питання інформаційних потреб користувачів бухгалтерського обліку. Розглядаються потреби різних груп користувачів, задоволення яких дозволить побудувати ефективну систему обліку.

Ключові слова: природоохоронна діяльність, інформаційні потреби, бухгалтерський облік, система обліку.

В статье освещается вопрос информационных потребностей пользователей бухгалтерского учета. Рассматриваются потребности различных групп пользователей, удовлетворение которых позволит построить эффективную систему учета.

Ключевые слова: природоохранная деятельность, информационные потребности, бухгалтерский учет, система учета.

In article illuminated issue of information needs of users of accounting. The needs of different user groups are considered in article, satisfaction of which will allow to build an effective system of accounting.

Постановка проблеми. Світове товариство занепокоєне природними процесами, що відбуваються у Світі, рушійна сила яких завдає багато мільйонні збитки та численні втрати людських ресурсів. Значні грошові потоки понесених витрат на природоохоронні заходи завдають значного збитку державним бюджетам різних країн. Уряди країн мають подбати про завчасне попередження або хоча б про зменшення можливих екологічних наслідків. Одним з ефективних інструментів заохочення ведення екологічно-безпечної діяльності є впровадження екологічних програм на підтримання при-

родного балансу в країні. Постійний координатор системи ООН Олів'є Адам зазначив: «Бізнес, який не має стратегії щодо боротьби з наслідками зміни клімату, ризикує програсти в остаточному підсумку. Завчасні інвестиції в «зелені» рішення коштуватимуть дешевше [1]. Безпечна діяльність підприємств для природного середовища має бути пріоритетом розвитку держави та самих підприємств. Для досягнення цього необхідно створити відповідну інформаційну базу для задоволення потреб усіх користувачів. Основним джерелом достовірної інформації є бухгалтерський облік, який має забезпечувати необхідною інформацією користувачів. Для побудови такої системи для початку необхідно визначити яку саме інформацію потребують користувачі.

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. Проблемам організації обліку та контролю як цілісної системи присвячені наукові праці таких відомих учених-економістів, як Ф.Ф. Бутинець, Н.О. Гура, Н.І. Дорош, І.К. Дрозд, Л.І. Максимів, Л.Г. Мельник, Г.В. Мисака, А.П. Москаленко, Н.В. Пахомова, В.Г. Швець та інші. [2–5]. Проте, незважаючи на важливість проблем обліку та контролю, в природоохоронному аспекті вони досліджені поки що недостатньо.

Метою статті є висвітлення потреб користувачів інформації природоохоронної діяльності та їх систематизація для побудови ефективної системи бухгалтерського обліку цієї діяльності.

Виклад основного матеріалу. Відповідно до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність» бухгалтерський облік – це процес виявлення, вимірювання, реєстрації, накопичення, узагальнення, зберігання та передачі інформації про діяльність підприємства зовнішнім та внутрішнім ко-